

Проаналізовано поняття та правову природу меж і обмежень житлових прав. Автор звертає увагу на неоднозначність тлумачень цих категорій у сучасному цивільному праві України, а також відсутність нормативного і наукового підходу до вирішення проблеми меж і обмежень житлових прав. Наголошено, що суб'єктивне житлове право має завжди свої межі, і у окремих визначених законодавством випадках може піддаватися чітко встановленим обмеженням.

Ключові слова: межі житлових прав, обмеження житлових прав, житлові права.

Марценко Н. С. Теоретико-правовые основы определения понятий границы и ограничения прав на жилье

Проанализированы понятия и правовая природа границ и ограничений жилищных прав. Автор обращает внимание на неоднозначность толкований этих категорий в современном гражданском праве Украины, а также отсутствие нормативного и научного подхода к решению проблемы границ и ограничений жилищных прав. Отмечено, что субъективное жилищное право имеет всегда свои границы, и в отдельных определенных законодательством случаях может подвергаться четко установленным ограничениям.

Ключевые слова: границы жилищных прав, ограничения жилищных прав, жилищные права.

Martsenko N. S. Theoretical legal principles of definitions limits and restrictions on housing

In the article was analyzed the concept and legal nature of the boundaries and limitations of housing rights. The author draws attention to the ambiguity of interpretations of these categories in modern civil law of Ukraine, and the lack of regulatory and scientific approach in solving the problems of the boundaries and limitations of housing rights. Emphasized that subjective housing law always has own limits and in some clearly outlined by legislation cases may be determined by legislation limits.

Key words: borders of housing rights, restrictions of housing rights, housing rights..

Наріжний С.Ю.

**СТРАХУВАННЯ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ДОГОВОРАХ
ПРО ПЕРЕДАННЯ МАЙНА У ТИМЧАСОВЕ
КОРИСТУВАННЯ**

УДК 347.447.86/453

Постановка проблеми. З початком розбудови незалежної української держави виникла потреба в створенні національного

законодавства з питань передання майна у тимчасове користування. Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) 2003 року перейняв багато норм ЦК 1963 р. та спеціального законодавства, що регулює окремі види орендних відносин (Закон України «Про фінансовий лізинг» [2] та Закон України «Про оренду державного та комунального майна») [4]. Як відомо, договірні зобов'язання з передання майна у тимчасове користування сторони повинні виконувати добровільно, добросовісно, належним чином, в установлені строки і з дотриманням інших вимог, визначених умовами договору, актами законодавства. У разі відсутності таких умов – відповідно до звичаїв ділового обороту та інших вимог, що за звичай ставляться.

Аналіз дослідження даної проблеми. Проблемою забезпечення виконання договірних зобов'язань займалися та займаються вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких варто назвати М.М.Агаркова, О. С. Іоффе, Н. С. Кузнецову, Т. В. Боднар, О.С.Кізлову, І. Й. Пучковську та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення інституту страхування є обов'язковим елементом кожної економічної і соціальної системи суспільства. Без розвинутої системи страхування економіка успішно функціонувати не може. Страхування є одним із суттєвих механізмів для поновлення порушених майнових інтересів осіб у випадках непередбачуваних втрат.

Зважаючи на широке коло способів забезпечення виконання зобов'язань, що можуть застосовуватися у договорах з передання майна у тимчасове користування, законодавець цілком слушно передбачив правило за яким договором або законом можуть бути встановлені інші види забезпечення виконання зобов'язань (ч. 2 ст. 546 ЦК України). На думку Д. В. Соколянського усі способи забезпечення виконання зобов'язань потрібно класифікувати на три групи. До першої групи віднести способи забезпечення виконання зобов'язань, що передбачені главою 49 ЦК України, а саме неустойку, поруку, гарантію, завдаток, заставу, притримання, до другої – способи забезпечення виконання зобов'язань, що передбачені іншими нормами цивільного законодавства України,

а до третьої – інші способи виконання зобов'язань, які передбачені договором [6, с. 475-480]. Так, інститут страхування, на думку автора, потрібно віднести саме до третьої групи способів забезпечення виконання зобов'язань.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про страхування», страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [3].

Крім того, слід врахувати й те, що інституту страхування як зобов'язально-правовому способу забезпечення виконання зобов'язань притаманні деякі особливості, а саме: страхування має різновиди, при виборі яких необхідно враховувати особливості договорів про передання майна у тимчасове користування, в тому числі і ризики у цих договорах. Суб'єкти господарювання з метою забезпечення виконання договорів про передання майна у тимчасове користування можуть передбачити в договорі необхідність страхування для контрагента, при цьому, безумовно, розглянувши оптимальні способи страхування власних інтересів.

Предметом договору страхування можуть бути майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані з: 1) життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, так зване особисте страхування; 2) володінням, користуванням і розпорядженням майна (майнове страхування); 3) відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності).

При укладенні договору страхування страхувальник передає страховикові письмову заяву в установленій законодавством формі або іншим способом заявляє про свій намір укласти договір страхування на відповідне майно. Як впливає із цивільного законодавства, страхове відшкодування не може перевищувати розмірів прямих збитків, яких зазнав страхувальник. Непрямі

збитки вважаються застрахованими, якщо це передбачено договором страхування. Договір страхування набирає чинності з моменту внесення страхового платежу, якщо інше не передбачено договором страхування, оскільки невнесення страхового платежу робить договір таким, що не відбувся. Несплата страховальником страхових платежів у встановлені договором строки припиняє дію договору.

У договорах про передання майна у тимчасове користування за домовленістю сторін допускається як можливість страхування ризику невиконання договору так і майнове та особисте страхування. Усі ці можливості страхування передбачаються страховим договором. При цьому, сторони мають чітко розуміти й те, що за договором страхування до страховика, який виплатив страхове відшкодування в межах фактичних затрат переходить право вимоги, яке страховальник або інша особа, що одержала страхове відшкодування, має до особи, відповідальної за заподіяні збитки. Крім того, за договором страхування страховик має право на отримання винагороди за свою специфічну послугу, тобто отримання страхової премії. Розмір останньої буде залежати від того, як страховик оцінює свої ризики, обумовлені договором.

Згідно із Законом України від 7 березня 1996 р. «Про страхування» (в редакції Закону від 4 жовтня 2001 р.) [3] в страховому зобов'язанні беруть участь 2 сторони: страховальник і страховик. Для виникнення страхового зобов'язання необхідно укласти договір. Договір страхування – це письмова угода між страховальником і страховиком, згідно з якою страховальник зобов'язується сплачувати страхові платежі (плату за страхування) у визначені строки і виконувати інші умови договору, а страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страховальникові або іншій особі, визначеній у договорі страхування страховальником або тією стороною, на користь якої укладений договір страхування (ст. 16 Закону). Договір страхування набирає чинності з моменту внесення страхового платежу, якщо інше не передбачено договором, оскільки несплата страховальником страхових платежів у встановлені договором

строки припиняє дію договору чи робить договір таким, що не відбувся.

Так, на думку Д. І. Мейера договір страхування – це договір, за яким одна особа, за відому винагороду або безоплатно, бере на себе страх по якому-небудь майновому праву, яке належить іншій особі, тобто зобов'язується винагородити його в разі втрати цього права від якого-небудь нещастя. Таким чином, особа, що віддає своє право на страх іншій особі, захищає себе від нещастя [5, с. 55]. Тобто, на думку вченого даний договір повинен укладатися попередньо до настання нещасного випадку.

Г. Ф. Шершеневич вказував, що під ім'ям страхування розуміється договір, в силу якого одна особа (страховик) за певну винагороду зобов'язується відшкодувати збиток, який може нанести майно іншої особи (страхувальника) від заздалегідь передбаченої нещасної події. Крім того, Г. Ф. Шершеневич зазначав, що відшкодування шкоди може відбуватися на розсуд страховика, оскільки у договорі може бути встановлено види відшкодування, а саме: а) в платежі відповідного збитку суми грошей, або б) у передачі натурою предметів того ж роду і якості, які були загиблі або пошкоджені [7, с. 327]. Варто зауважити, що у договорах про передачу майна у тимчасове користування другий спосіб відшкодування збитків видається неможливим, оскільки в сучасній системі страхування страховиком може бути лише страхова компанія тобто юридична особа, яка має ліцензію на здійснення виключно страхової діяльності. Тобто, страховик не може займатися іншими видами діяльності як наприклад, виробничою, торгово-посередницькою, будівельною тощо. Тому стає очевидним, що страховик не вправі здійснити самостійно ремонт орендованого житла за договором оренди, або самостійно відремонтувати автомобіль за договором лізингу. Натомість страховик вправі відшкодувати майнові витрати забезпеченій стороні. Саме тому, на нашу думку, варто зауважити, що на відміну від інших способів виконання зобов'язань забезпечення обов'язків страховика щодо виплати страхової суми виникають при настанні заздалегідь передбачених

у договорі страхування подій, а не при будь-яких порушеннях зобов'язання з боку боржника.

При вступі в цивільно-правові відносини їх учасники намагаються не допустити будь-яких порушень. Однак реалії цивільного обігу, а також судова практика свідчать про те, що юридичні обов'язки сторони не завжди виконують належним чином. Відповідно сторона, яка вступає в договірні стосунки, може бути не впевнена в контрагенті, а тому у неї виникає зацікавленість в створенні таких умов, щоб навіть у випадку невиконання контрагентом прийнятих на себе зобов'язань, власна майнова сфера не зазнала збитків чи втрат. До того ж, небезпека може бути спричинена і самими діями сторін, а саме через неналежне виконання або взагалі невиконання взятих на себе зобов'язань за договорами про передання майна у тимчасове користування.

Як свідчить практика інститут страхування є одним із суттєвих механізмів для поновлення порушених майнових інтересів осіб у випадках непередбачуваних втрат за договорами про передання майна у тимчасове користування. Крім того, варто відзначити важливу ознаку страхування, а саме те, що зміст страхування полягає виключно у відшкодуванні збитків до яких зобов'язується страховик щодо майна страхувальника.

Страхування є найбільш поширеним і широкоживаним способом мінімізації ризиків. Так, за договором оренди у орендодавця з моменту передачі майна виникає ризик щодо втрати цього ж майна, а також ризики щодо втрати прибутку. Саме для забезпечення сторонами належним чином умов договору і існує інститут страхування. Оскільки страхування як спосіб забезпечення виконання зобов'язання виступає саме у вигляді добровільного страхування відповідальності сторін за договорами про передання майна у тимчасове користування то й займає проміжне положення між порукою та гарантією. Тобто, з одного боку, забезпечена сторона вже не несе відповідальність рівну відповідальності поручителя (страхова сума є фіксованою величиною і вказується в договорі), а з іншого – обов'язок по сплаті визначеної у забезпеченні договором суми не є незалежним від основного

зобов'язання (що має місце при «класичній» гарантії). При цьому очевидним є те, що величина страхової суми жорстко пов'язана з величиною майнових втрат страхувальника.

Важко погодитися з думкою С. А. Герасименко, який вказує, що надання підприємцям необмеженої можливості страхувати свою відповідальність за свої власні порушення – це означає зняти з нього обов'язок виконати договір. Тому, страхування ризиків договірної відповідальності не повинно отримати широкого розповсюдження [1, с. 499]. Якщо визнати дане твердження вірним, то за аналогією, можна було б вважати, що і інші зовнішні способи забезпечення виконання зобов'язань такі як порука, гарантія тягнуть за собою зняття відповідальності з боржника. Саме тому, ми вважаємо, що правовий інститут страхування відповідальності за договором повинен навпаки входити в широко доступний перелік способів забезпечення, якими можуть скористатися учасники ринкових відносин для захисту своїх інтересів без будь-яких штучних обмежень.

Нормами ст. 546 ЦК України встановлено, що виконання зобов'язання може забезпечуватися як неустойкою, порукою, гарантією, заставою, при триманням, завдатком, так і іншими видами забезпечення виконання зобов'язань. Як вбачається із даної норми, перелік способів забезпечення виконання зобов'язання є необмеженим і відкритим. Тому, на нашу думку, в договорах про передачу майна у тимчасове користування вбачається можливість щодо застосування способів забезпечення виконання зобов'язань не тільки тих, що передбачені ст. 546 ЦК України, але і інших, які прямо витікають із договорів або ж із закону.

Висновки. Отже, страхування як спосіб забезпечення виконання зобов'язання виступає саме у вигляді добровільного страхування відповідальності сторін за договорами про передання майна у тимчасове користування яким можуть скористатися учасники цивільного обороту для захисту своїх інтересів без будь-яких обмежень, та займає серед видів забезпечення виконання зобов'язань проміжне місце між інститутом поруки та інститутом гарантії.

1. Герасименко С.А. *Страхование // Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая. Текст. Комментарий. Алфавитно-предметный указатель. М. – 1996. – 595 с.*
2. Закон України «Про оренду державного та комунального майна» від 28 липня 1992 р. // *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* – 1992. – № 30. – Ст. 416.
3. Закон України «Про страхування» від 30.04.1996. // *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* – 1996. - № 18. – Ст. 78.
4. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 17 квітня 1998 // *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* – 1998. – № 16. – Ст. 68.
5. Мейер Д. И. *Русское гражданское право /Д.И. Мейер// – М., 2006. – 830 с.*
6. Соколянський Д. В. *Нові способи забезпечення виконання зобов'язань у цивільному законодавстві України / Д. В. Соколянський // Актуальні проблеми політики. – 2006. – Вип. 28. – С. 475 – 480.*
7. Шершеневич Г. Ф. *Учебник русского гражданского права. (по изд. 1907 г.). М.: Фирма «Спарк». – 1995. – 558 с.*

Наріжний С. Ю. Страхування як спосіб забезпечення виконання зобов'язань у договорах про передавання майна у тимчасове користування

У статті аналізується інститут страхування як один із способів забезпечення виконання зобов'язань у випадках неналежного виконання чи невиконання умов за договорами про передавання майна у тимчасове користування.

Ключові слова: страхування, договір, зобов'язання, способи забезпечення виконання зобов'язань.

Нарижный С. Ю. Страхование как способ обеспечения исполнения обязательств в договорах о передаче имущества во временное пользование

В статье анализируется институт страхования как один из способов обеспечения исполнения обязательств в случаях ненадлежащего выполнения или невыполнения условий по договорам о передаче имущества во временное пользование.

Ключевые слова: страхование, договор, обязательство, способы обеспечения исполнения обязательств.

Nariznyi S.Y. Insurance as way to providing the fulfillment of obligations in contract on the transfer of property for temporary use

The article analyzes the Insurance Institute as one of the ways to ensure the fulfillment of the obligations in cases of inadequate performance or breach of contract on the transfer of property for temporary use.

Key words: insurance, contract, commitment, ways of providing the fulfillment of obligations

ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА ЗА НЕВИКОНАННЯ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

УДК: 347.191/.193

З моменту введення в цивільне законодавство України поняття «юридична особа публічного права» (2004р.) в науці і в судовій практиці не припиняється дискусія про особливості участі цих суб'єктів у цивільних правовідносинах та їх відповідальності. Водночас цю проблему не можна визнати новою. Так, питанню про участь публічно-правових утворень у цивільних правовідносинах присвячували свої праці Борисова В.І., Братусь С.М., Вінодел Л.В., Дзера О.В., Дзера Ю.М., Кучеренко І.М., Кузнєцова Н.С., Майданик Р.А., Первомайський О.О., Спасібо-Фатєєва І.В., Шелест М.В., Чантурія Л. та інші. На нашу думку, проблеми відповідальності юридичних осіб публічного права досліджені недостатньо. Метою ж цього дослідження є встановлення особливостей відповідальності бюджетних організацій як юридичних осіб публічного права за невиконання або неналежне виконання взятих на себе зобов'язань.

Беручи до уваги різні підходи до поняття «юридична особа публічного права», у цій статті під «юридичною особою публічного права» ми будемо розуміти юридичних осіб, які відповідають сукупності таких ознак: 1) вона створена розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування; 2) метою створення юридичної особи публічного права є задоволення інтересів держави в цілому або конкретної територіальної громади, або виконання завдань, покладених на орган державної влади та / або місцевого самоврядування, що прийняв рішення про створення юридичної особи публічного права; 3) особа перебуває в інституційній та організаційній залежності від держави Україна, її органів та/або АРК або їх органів та/або органів місцевого самоврядування. Таким чином, юридичними особами